VIGODKOS (DŪKŠTO, SAKSONIŠKIŲ, ĄŽUOLYNĖS) I PILKAPYNAS

Rimantas KRAUJALIS

Vigodkos (Dūkšto, Saksoniškių, Ąžuolynės) I pilkapynas (A 1543) yra Ignalinos r., Dūkšto sen., apie 5 km į Š nuo Dūkšto, apie 0,5 km į V nuo Vilniaus–Daugpilio geležinkelio, Dūkšto girininkijos 172 kvartalo pietrytiniame ir 176 kvartalo šiaurės rytiniame kampe, į ŠV nuo Ignalinos–Zarasų kelio. 35 m ilgio pietvakarių–šiaurės rytų kryptimi ir 50–80 m pločio plote išliko 86 pilkapiai ir 8 pilkapių liekanos. Daugelis pilkapių apardyti. Pilkapyno V dalyje lobių ieškotojai 1985 metais suardė apie 30 pilkapių. 1909 metais T. Daugirdas ištyrė 5, o L. Kšivickis – 3 pilkapius. Buvo aptikti I tūkstantmečio II pusės sudegintų mirusiųjų kapai. Keletas radinių buvo Dūkšto dvaro archeologinių dirbinių kolekcijoje ir vėliau pateko į Vytauto Didžiojo karo muziejų.

1999 metais šiame pilkapyne ištirti 3 pilkapiai, kurie sužaloti ariant kvartalinę liniją. Tik viename pilkapyje buvo aptiktas vienas sveikas degintinis kapas. Kituose pilkapiuose rasta tik degintinių kauliukų iš suardytų kapų. Pagal kuklius radinius (geležinis peiliukas, žalvarinis diržo apkalas) ir pagal pilkapių struktūrą, šie pilkapiai datuojami viduriniojo geležies amžiaus pabaiga – vėlyvojo geležies amžiaus pradžia (žr. *ATL 1998 ir 1999 metais*, V., 2000, p. 184–185).

2000 metais pagal Kultūros vertybių apsaugos departamento patvirtintą Apsaugos tikslais tiriamų archeologinių vietų programą šiame pilkapyne ištirtas vienas pilkapis, kurio visa centrinė dalis buvo iškasinėta radinių ieškotojų. Pilkapis sąlyginai vadinamas pilkapiu 4 (1999 m. buvo ištirti 3 pilkapiai).

Pilkapio 4 centrinėje dalyje buvo iškasta apie 3 m skersmens duobė. Dar anksčiau šis pilkapis apardytas, jo sampilo ŠR dalyje kasant griovį. Išlikusio sampilo skersmuo buvo apie 8 m, aukštis – apie 1 m, nes savavališkai kasant pilkapį, smėlis iš centrinės dalies buvo išmestas ant buvusio pilkapio sampilo paviršiaus. Nuimant šį sluoksnį, 1 m atstumu į P nuo iškastos duobės P krašto, 20 cm gylyje nuo esamo žemės paviršiaus aptikta deformuota pasaginė segė cilindriniais susuktais galais. Sampilas supiltas iš geltono smėlio. Pilkapio sampilą iš P, PV ir V juosė vienas apie 0,7–1,3 m pločio griovys, o iš ŠV, Š ir ŠR – kitas apie 0,5–1 m pločio griovys. ŠV ir PR dalyse tarp griovių buvo du „praėjimai“, kuriuose dar buvo po duobę. ŠV dalyje duobė nedidelė, o PR ovali duobė buvo didesnė – apie 1,5x1 m dydžio bei 20 cm gylio. Šios duobės dugne rasta tik blogai išdegtos molio masės plonasienės nedidelio puodo keramikos šukių.

Tiek išmestose žemėse, tiek pačioje jau dalinai užslinkusioje duobėje surinkta nemažai degintinių žmogaus kauliukų, kurie pagal antropologinių tyrimų duomenis greičiausiai buvo dviejų asmenų – suaugusio vyro (30–50 m.) ir iki 10 m. vaiko.

Pagal radinius, rastus pilkapyje 4, ir pagal pilkapio struktūrą, tyrinėtas pilkapis datuotinas IX–X a.

VIGODKA (DŪKŠTAS, SAKSONIŠKĖS, ĄŽUOLYNĖ) I BARROW CEMETERY

In 2000 in the Vigodka (Dūkštas, Saksoniškės, Ąžuolynė) I barrow cemetery one barrow was investigated in the central part of which the treasure hunters dug the 3 m diameter pit. The diameter of the preserved piled earth is approximately 8 m and about 1 m height. 1 m to the south from the dug pit in the 20 cm depth of the southern edge of a pit the pennanular brooch with cylindrical twisted terminals was found. The piled earth of the barrow was surrounded by one 0.7–1.3 m wide ditch from the south, south-west and west sides and by another 0.5–1 m ditch from north-west, north and north-east sides. Two "passes" were found between ditches in the nort-west and south-west sides, which contained another pit per each. On the bottom of the south-western pit the pot-sherds of the badly burned clay mass thin-walled small pot were found.

According to the data of the anthropological investigations the barrow apparently contained the burials of two persons – male adult (30–50 years old) and child under age 10.

According to the finds and the structure of the barrow the investigated barrow is to be dated to the 9th–10th centuries.

JAKŠIŠKIO PILKAPYNAS

Mykolas MICHELBERTAS

Dabartinio Anykščių r. pakraštyje, ties riba su Ukmergės r., Šventosios upės kairiajame krante, miške, yra didžiulis pilkapynas. Dalis jo yra arčiau Knitiškių k., dalis – Jakšiškio k. Todėl buvusiame respublikinės reikšmės archeologinių paminklų sąraše šis pilkapynas pažymėtas kaip du atskiri paminklai – Knitiškių (AR–1277) ir Jakšiškio (AR–97). Anksčiau miškas, kuriame yra pilkapiai, priklausė Jakšiškio dvaro savininkams Hopenams. Kaip nurodo archeologas M. Makarenko, XX a. pradžioje Hopeno miške didelę pilkapių grupę kasinėjo S. Masalitinovas. Šių „tyrinėjimų" (tiksliau – duobių rausimo) metu rasta geležinių kirvių ir ietigalių. Radiniai neišliko. Atrodo, S. Masalitinovas daugiau kasė Knitiškių dalyje, kur ir dabar daugelio pilkapių sampiluose matyti iškastų duobių žymės. Tokių duobių šiek tiek mažiau Jakšiškio pilkapių dalyje. Spėjama, kad Jašiškio pilkapyne galėjo būti per 200 sampilų.

2000 m. birželio–liepos mėn. žvalgomuosius pilkapyno tyrinėjimus pradėjo VU. Buvo surengta tarptautinė archeologų ekspedicija, kurioje be Vilniaus dar dalyvavo Švedijos, Danijos ir Norvegijos universitetų atstovai. Šį tarptautinį projektą organizavo bei koordinavo dr. A. Merkevičius, lauko tyrimo darbams vadovavo šių eilučių autorius.

Tyrinėjimams buvo pasirinkti du pilkapiai Jakšiškio grupėje, esantys Šilelio miške, į V nuo balos-pelkės, kurioje anksčiau buvo imamos durpės. Pilkapiai turėjo apskritus pusrutulio formos sampilus, kurių skersmuo buvo 9 ir 10 m. Sampiluose